

ღუქტად განიცდება, ო-ის შემთხვევაში წარმოდგენები ისე მიმღინა - ჩეობენ, რომ ჩვენ მხოლოდ პასიური მკვრეტელის როლილა გვაქვს შერ ჩენილი, აზროვნების შემთხვევაში ჩვენ გმოქმედებთ; აქ, ოცნების შემთხვევაში, ჩვენ, ვძვრეტო იმას, რაც თითქოს ჩვენი მონაწილეობის გარეშე ხდება“ /დ. უზნაძე/. ზოგჯერ ამჩნევ, რომ მუშაობის პროცესში მთავარი პრობლემისათვის თავი მიგინებებია და ოცნებისათვის მიგიცია თავი; გარკვეული ძალდატანებაა საჭირო, რომ გამოერკვე და კვლავ სამუშაოს დაუბრუნდეთ ცოტად თუ ბევრად ყოველი ად-ნი ოცნებობს. დიდი მნიშვნელობა აქვს ად-ნთა ტიპურ-დილერენციულ განსხვავებულობას.

სენსიბილური ან თავის თავში ჩაკეტილი ად-ნი 1. ინტროვერტული იხ. / უფრო მეოცნებეა, ვიდრე მისი საწინააღმდეგო ტიპი, ახალგაზრდობა უფრო მიღრეკილია ო-ისადმით.

1. კომპენსატორული მნიშვნელობისაა, რისთვისაც რეალურ პირობებში ვერ მიუღწევია სუბ-ს, იმას ის | ა-ში დაეძებს, ცხადში მიუღწეველს | ა-ში აღწევს. | ა. სინამდვილისაგან სურვილების სამყაროში გაქცევაა, ამიტომ ის რაციონალურს, ლოგიკურს, გონების სიცხადეს გაურბის და გრძნობითი ტონით შეფერილ სურვილთა დინებას მიჰყვება. ამით ის რეალურ პირობებში დაუკმაყოფილებელ მოთხოვნილებებს იღუზორულად იკმაყოფილებს. /დ. უზნაძე/.

3

პათოლოგიური – ქავალ-ური, ნორმისაგან გადახრილი, არანორმა-ლური, მახინჯია.

პათოსი /ბერძ. *pathos* – ტანჯვა, გრძნობა, ვნება / – ვნებითი აგზნება, აფექტი /პ-ს ამ აზრით იყენებდა არისტოტელე/ . ესთეტიკაში: აღფრთოვანებას, | ტრაგიკულის ამაღლებული გრძნობებით გამოხატვას პურ მოქმედებას უწოდებენ. ჩვეულებრივ სიტყვა-ხმარებაში: აღფრთოვანებული სტილით აზრის გამოთქმა, აღელვებულად, გრძნობით, ამაღლებულად, აგზნებით ლაპარაკი და წერა, პ-ის გამოვლენად ითვლება.

პათოფონია /ბერძ. *pathos* – ტანჯვა და ; *pathos* – შიში / – ავად განდომის შიში.

პათოსიქოლოგია – ფს-გიის დარგი, შეისწავლის ფს-კური მოქმედებისა და პიროვნების სტრუქტურის დაზიანებისა და რლვევის, კანონ-ზომიერებებს ფს-კის პათოლოგიის შემთხვევაში. პ-ზე იურ გამოკვლევებს დიდი მნიშვნელობა აქვთ მთელი რიგი ზოგადფსიქოლოგიური | პრობლემის, შესწავლისთვის. ასეთია, მაგ., ქცევის | მიზანშეწონილობის პრობლემა; ფს-კური აქტიურობის პროცესები; პიროვნების როლის პრობლემა; მიოლოგიურისა

და სოციალურის ურთიერთობის პრობლემა პათოლოგი. ფსიქიკის განვითარებაში და სხვა რიგზემთხვევაში ფსიქო-პათოლოგიური ფენომენი ფსიკისათვის წარმოადგენს ე. წ. ბუნებრივ ექსპერიმენტს ამა თუ იმ ნორმალური ფსკური მოვლენის ფს. გიური ბუნების შესასწავლად. პ-გიური გამოკვლევები ფართოდ გამოიყენება ფსიქიატრიასა და ნევროლოგიაში დიაგნოსტიკური კრიტერიუმის საჭით; |ინტელექტუალური დონის დაჭვეითების ხარისხის დასადგენად, მკურნალობის ეფექტურობის გასარტვევად და სხვა.

პანიკა /ბერძნული თქმულებით ღმერთი პანი თავზარდამცემი ყვირილით აშინებდა მსმენელს/ – ერთბაშადი, თავზარდამცემი შიში, მოიცავს, რ-რც ცალკე ინდივიდს, ისე მთელ ჯგუფს, მასას, მთელ ხალხსა. დამახა: ქაოსური, უწესრიგო, ანგარიშმოუცემელი გაქცევის ჩემპიონ; უგეგმო, შემთხვევითი, არამიზანშეწონილი ქცევა; ზოგჯერ მოძრაობათა სრული, შეკავება. პ., რ-რც შიშის გრძნობა, მომდინარეობს ად-ნის ფს-კის ღრმა ფენებიდან; იგი ეპიდემიურ-გადამდებ ხასიათს ატარებს, ვრცელდება დიდ მასაზე შთაგონების /სუგესციის/ გზით /იხ. იდეომორფოლული კანონი/. დამახა: აგრეთვე ცხოველებისათვისაც, მაგ., ზოგჯერ მთელ ჯოგს მოედება პ-კური. შიში და ჯოგი უგზო-| უკვლოდ გარბისა.

პანტომიმიკა /ბერძ. ·ραντამიσ-ყველაფრის მიმბაძველი/ – მთელი სხეულის მოძრაობათა ერთობლიობა, გამოხატავს შინაგან, ემოციურ მდგომარეობას ხმის ინტონაციით, უესტებით, პირისახრის და სხეულის ნაწილების სხვადასხვა მოძრაობით. /იხ. გამომხატველი მოძრაობები/.

პანიკობია /ბერძ. ·ραπ – ყველაფერი და φθοβος – შიში/ – ყველაფრის, შიში, ყოველი მოვლენისა და საგნის შიში, ზოგადი, შიში.

პანიკიზმი /ბერძ./ – იდეალისტური კონცეფცია, რ-ს თანახმად, არა მარტო ცოცხალი არსება, არამედ ყოველი არაცოცხალი საგანიც გასულიერებულია, ანუ ფს-კის მატარებელია.

პარაკონტრია /ბერძ. ·para – წინსართი, ნიშნავს: გვერდით, იქნეთ, მცდარს, ekphore – გამოტანა/ – მცდარი მოგონება, მეხსიერების შეცდობა. იხ. ეკფორია.

პარაკინეზი /ბერძ. ·para და κινεσი – მოძრაობა/ – 1. მოძრაობის კოორდინაციის დარღვევა. 2. პარაფსიქოლოგიაში, ნიშნავს საგნების მოძრაობას ფიზ. ძალის გამოყენების გარეშე. /იხ. ოელეკინეზია, ლევიტაცია/.

პარალალია /ბერძ. ·para და λαλεια – ლაპარაკი / – მეტყველების დარღვევა: სიტყვების ან სიტყვის შემთღენელი ბგერების ურთიერთ. – | ში აღრევა.

პარამნეზია /ბერძ. ·para და παέσις – გახსენება, მოგონება/ – მეხსიერების შეცდომების მცდარი ცნობა – წარსულში მიღებული შთაბეჭდილებების შეცვლილიდ მოგონება, არასწორად აღდგენა. მეხსიერების

ამ ცვლილების მიზურით მეტწილად ტკინის ორგანული დაავადებანი, მაგრამ მეხა-
სიერების შინაარსში ცვლილებები შეაქვს აგრეთვე თვით სუბ-ს თავისი ფან-
ტაზიისა და სურვილების შესაბათისად და შემდეგ თვითონ სჯერა მისი
სინამდვილე, იდენტობა წარსულ შთაბეჭდილებებთან. /ჩხ. უკვე ნახუ-
ლის ილუზია, ფსევდოლოგია, კონფაბულაცია, კრიტომნეზია/.

**პარანოია – /ბერძ. *paranoia* – სიგიურე/ – მყარი ფს-გური დარღვე-
ვა, რ-საც ახასი. სისტემატიზებული ბოლვითი, ან ზელირებული იდეები,
აქტიური ბრძოლა, ამ იდეების რეალიზაციისათვის. პიროვნების ინტელექ-
ტუალური შესაძლებლობები და პროფესიული ჩვევები სავსებით შენახუ-
ლია. თანამედროვე ფსიქოლოგიაში პ-ის, რ-ზე დამოუკიდებელი დაავა-
დების არსებობა სადაც ავტორთა დიდი ნაწილი პ-ს ქრონიკულ ფორ-
მებს პიროვნების პათოქარაქტეროლოგიურ განვითარებად მიიჩნევსა გარ-
და ამისა, გამოყოფენ პარანოიალურ რეაქციებს, რ-ებიც ფსიქოგენური
წარმოშობისა და პარანოიალურ სინდრომს, რ-იც პროცესუალური ფს-
ქური დაავადების ამა თუ იმ ეტაპზე აღმოცენდება /მაგ. შიზოფრენია/.**

**პარასიმპათიკური ნერვული სისტემა – იხ. ვეგეტატიური ნერვუ-
ლი სისტემა.**

**პარაფსიქოლოგია /ბერძ. / – მოძღვრება მეტაფსიკური, ოკულ-
ტური /ფარული/ პარანორმალური ფენომენების შესახებ. მისი დარგე-
ბია: ტელეპათია, ტელეკინეზია, ნათელხედვა, სპირიტიზმი. მე-19 საუ-
შუნის ბოლოდან პ. ცულილობს დაამტკიცოს, რომ მას შეუძლია თავისი
საგნის კვლევა მეცნიერულ დონეზე, ამ მიზნით მიმართავს ტესტებით
ძალევის მეთოდს, იყენებს სტატისტიკას, მაგ., შედგენილი აქვს ე. წ. „
„ფსიქოკინეზის ტესტი“, „პუნქტების ტესტი“ და სხვა პ. აზ წარმოად-
გენს მეცნიერულად დასაბუთებულ მიმართულებას ფს-გიაში.**

**პარესთეზია /ბერძ. *paresthesia* – მცდარი შეგრძნება/ მგრძნობე-
ლობის დარღვევა. ისეთი მცდარი შეგრძნება, როცა სათანადო გარე გამ-
ღიზიანებლის არსებობა არ დასტურდება. ასეთია მაგ., ტანზე ჰიანურ-
ლების ცოცხალის შეგრძნება, გემოს და სიცივის მცდარი შეგრძნებები და
სხვა.**

| პაროზის სკოლა – ფსიქიატრთა სკოლა პარიზში, რ- აც 1882 წლიდან
ხელმძღვანელობდა ი. შარკო /1825 – 1893/. მან შექმნა ფსიქოპათოლოგთა
და ფსიქოთერაპევტთა სკოლა მკურნალობდა ისტერიულ დაავადებას პიპ-
ლოზით. კითხულობდა ლექციებს ისტერიზე და პიპნოზე. მისი მოწაფე-
ები იყვნენ: ა. ბინე, პ. უანე, ზ. ფრონდი და სხვები. ფსიქიატრთა მეორე
სკოლა საფრანგეთში იმავე პერიოდში იყო ნაწილი სკოლა /იხ. ა.

პაროქსიზმი /ბერძ. *paroxysmos* – გაღიზიანება, გამახვილება,
გამწვავება/ – მეტიცადი – ავად-ფობის უკიდურესი გამწვავება, სიმპტომის
მაქსიმალური გაზრდა, შეტევა. ფს-გიაში – გამწვავებული ემოციური
მდგომარეობა, მაგ., რისხეა, სასოწარკვეთილება.

პარტიკულარის პრინციპი – იხ. მაგიური აზროვნება.

პასიური /შეგრძნებითი / აღქმა – აღქმა, როც სუბ-ის |განზრახვა-
ზე ას არის დამოკიდებული მისი განვა / შეგრძნია საგანი, ობიექტი, რ-ის
აღქმა / პერსონალის / ბრება საგანი აქ უძლება სუბ-ს და აღქმა პასიური ხდება,
სუბ-ის წინასწარი განზრახვის გარეშე სამირა აქტური აღქმა ანუ დაკვირვება
საპირა აქტიური ძღვება ამუ ზავებირვება.

პასიური მეხსიერება – იხ. მეხსიერება.

პასიური ფანტაზია – იხ. ფანტაზია.

პასიური ყურადღება – იხ. ყურადღება.

პატივმოყვარეობა. – თავისი თავისისკენ მიმართული გრძნობა, სიკუთა-
რი პიროვნების ლირსების სათანადო აღიარების განცდა. პრის ზომიერი
გრძნობა როც გულისხმობს საკუთარი. მიღწევების და შემოქმედების სა-
თანადო გაფასებას – ნორმალურ გრძნობად ჩაითვლება და სუბ-ის ქა-
რავრეროლოგიურ | ნიშანთვისებას ას შეადგენს, ის ზოგად აღ-ნური
გრძნობაა ამ შემთხვევაში. აღ-ნი თავის თავს საგსებით ფლობს, სხვებ -
თან დამოკიდებულებაში. ადაპტირებულ ქცევას ივლენს და მისი მოთხოვ-
ნილებები. მის შესაძლებლობებთანაა შეფარდებული. მაგრამ ასეთი მოკ -
რძალებული პ. ყველასათვის როდია დამახასიათებელი. აღ-ნები. მეტ-ნაკ-
ლებად არიან. პ-ნი. ზედმეტად პატივმოყვარე ად-ნი. ისწრაფვის პირველო-
ბისკენ, მაღალი შეფასებისკენ, რაც შეიძლება მისი, ღიღი მიღწევების
სტიმული. გახდეს და ამის დაკმაყოფილების ცდაში. შეიძლება მან შემო-
ქმედების ღიღ სიმაღლეს მიაღწიოს, მაგრამ თუ პ. ინდივიდუალურად იმ-
დენად დამახ. და წამყვანი. ქარაჭტეროლოგიური ნიშანია, რომ აღ-ნი თა-
ვისი პიროვნების საყოველთაო და აბსოლუტურად ყველას მიერ აღიარე-
ბისადმი. მისწრაფებითაა შეპყრობილი, მაშინ შეიძლება ეს ! სწრაფვა:
მანიაში გადაზარდოს / იხ. მანი /, ავალური სახე მოიღოს ასეთი პის აღმიან-
მა შეიძლება თავისი მაზნის მისაღწევად უკველგარა საშუალება მაზნია გააჩი-
თოს და უღირსი საკუელოც კი ჩაიღინოს.

ფს-გიაში არსებობს წისეთი შეხედულებაც / ა. ადლერი, 1870-1931 /,

რ-ის მიხედვითაც მომატებული პ. წარმოიშვლა საკუთარი პიროვნების
ნაკლებლირებულების განცდისაგან და მისი დაფარვის სურვილისაგან. თა-
ვისი ნაკლებლირებულების კომპენსაციის მიზნით სუბ- ცდილობს მიაღ-
წიოს ღიღ ძალაუფლებას, მოიხვევებოს სახელი და ამით დაფაროს სხვისი
და თავის წინაშე თავის შესაძლებლობათა უკმარობა / იხ. კომპენსაცია / -

პედაგოგიური ფსიქოლოგია. – გამოყენებითი ფს-გიის ერთ-ერთი
დარგი. მისი ძირითადი პრინციპების მიხედვით სწავლისა და აღზრდის
მეცნ. დაყენება და ბ-ებზე ზემოქმედების მეცნიერულად წარმართვა
მხოლოდ ბ-ების ფსიქო-ფიზ. განვითარების მეცნ. ცოდნაზე უნდა იყოს

დაფუძნებულია. ემყარება რა ბ-ვის ფს-გიის ცოდნას, იგი ექსპერა შეი-
სწავლის რ-ჩც სწავლის საკითხებს, ისე ცველაფერ იმას, რასაც ბ-ვის
ასაკობრივი განვითარების პროცესში, თეორიული და | პრაქტიკულ-პედა-
გიში. აქვს; ამიტომ მას, სხვანაირად, ექსპერა პედ-ს უწოდებენ. პ. ა.
ფ-ის ინტერესთა სფეროში საკუთრივ პედაგ. პრაქტიკის საკითხების
შესწავლა იმიტომ შედის, რომ პედ. პროცესს თავისი სპეციფიკურ-
პრაქტიკული მხარეები აქვს და მათი გათვალისწინების გარეშე მეცნ-
პედაგ. სისტემა ვერ აიგება ამიტომ. პ. ფ. მათზედაც ამახვილებს ყუ-
რადლებას.

პ. ფ. ჩაისახა მე-19 ს. მეორე ნახევარში. მთავარი წარმომადგენლე-
ბი არიან ა. ფ. ლაზურსკი, ე. მოიმანი, ვ. ლაი, ე. შტერნი, ვ. შტერ-
ნი, ვ. პეტერსი, გ. ჭერშენშტერნერი, საქართველოში-დ. უზნაძე, რ-მიც
1912 წელს დოწერა „ექსპერიმენტული პედაგოგიკის შესავალი“. ეს იყო
ერთადერთი მეცნ. ფს-გიური და პედ-ური ნაშრომი იმ ხანებში საქარ-
თველოში. შემდეგ და უზნაძემ განავითარა და მაღალ სტატუსურზე აიყვა-
ნა პ. ფს-გიის დარგი.

პედოფილია / / ბერძ. *pais* – ბავშვი, *philia* – სიყვარული / – ავად-
ური, არანორმალური, სექსუალური სწრაფვა წინაპუბერტატული / . ასა -
კის / 10–12 წ. / ბ-ვისადმი. ხშირია ჟკუასუსტებთან.

პერვერსია /ლათ. *perversus* – შებრუნებული, გაუკულმართებული/
ყველა სახის გრძნობითი ანომალიების, განსაკუთრებით, სექსუალურ გრძნობა-
თა გაუკულმართების საერთო სახელწოდება ასეთებია: ჰომოსექსუალო-
ბია. ნარცისიზმი, სატირიაზი, მაზოხიზმი, სადიზმი, ეროტომანია, პედო-
ფილია და სხვა.

პერიოდული ამნეზია – იხ. ამნეზია.

პერსევერაცია /ლათ. *persistens* – მეტყრად დაცვა / – იხ. აკვიდტე-
ბული წარმოდგენია.

პერსონალიზმი – 1. იდეალისტურ-ფილოსოფიური მოძღვრება. პე-
რსონას /პიროვნებას/ განიხილავს, რ-ჩც თავდაპირველ მოცემულობას,
სუბსტანციას | და სამყაროს, რ-ჩც „პერსონათა იერარქიას“. პ-ს შეხედუ-
ლებით პერსონა /პიროვნება/ არ არის ცალკე ფს-კური. და ცალკე ფიზ. ი-
ორგანიზაციათა ერთიანობა, არამედ თავიდანვე ფსიქო-ფიზ-რაც ნეიტრა-
ლური, ერთიანი, მთლიანი, ცოცხალი და მიზნობრივად მოქმედი ორგანი-
ზაციაა. / გ. შტერნი/. უპირა. საგანს /Sache/.

გ. ლაიბნიცის აზრით, ყოველი ნამდვილი არსებობა /ჭეშმარიტება/
პერსონალისტურ ხასიათს ატარებს. 2. ეთიკაში პ. პერსონას /პიროვნებ-
ას/ ზნეობის უმაღლეს მიზნად აღიარებს / ი. კანტი/.

პერსონალისტური ფსიქოლოგია – მიმართულება ფსიქოლოგიაში, რ-ის შესწავლის საგანს აღ-ნის პიროვნება წარმოადგენს. პ. ფ-ის, რ-რც მეცნ-ბის დამაარსებელია ფს-ვი ე. შტერნი, /1930/.

პერსონალური ტემპი – აღ-ნის ტიპოლოგიის სფეროზი, ითვალის - წინებს პიროვნების მოქმედების ტემპს, მოძრაობათა სიჩქარეს. პ. ტ. აღ-ნის კონსტიტუციურ-ტიპოლოგიურ ნიშანს წარმოადგენს; ზოგი აღ-ნი ჩქარა მოძრაობს, ზოგი - ნელა, ზოგი - საშუალო ტემპით; დაკავშირებუ - ლია ტემპერამენტთან. /იხ. პიროვნული განტოლება/. .

პერსონიფიკაცია-აღ-ნური, პიროვნული ნიშნების მიწერა იმისა - თვის, რაც პიროვნებას არ წარმოადგენს, მაგ., საგნისათვის, ან ცხოველისათვის. გადა-ნება, გრძნობა-გონება-ნებელობით დაჯილდოება იმისა, რაც ფს-ვას, განცდის უნარს მოკლებულია; გვხვდება ზლატრებში.

პერცეპტორი – აღქმის, პერცეფციის ორგანო /თვალი, ყური და სხვა/. .

პერცეფცია /ლათ. *perceptio* მიღება, შეძენა, გაგება/ – „წარმო - დგენის შემოსვლა შინაგანი | ხედვის ველში“ /ვ. ვუნდტი/. პ. იგივე აღქმაა, მხოლოდ არა ნათელი და გარკვეული, არა აპერცეფცირებული, არა-მედ, რ-რც უბრალოდ მოცემული ხატი სადღაც ცნობიერების ველზე.

პერციპიენტი /ლათ. *percepere* – მიღება/ – ტელეპათიაში იწყორ - მაციის მიმღები პირი, აგენტი.

პესიმიზმი /ლათ. *pessimus* – ძალიან ცუდი/ – დაწეული სულიერი, განწყობილების საფუძველზე წარმოქმნილი შეხედულება, რ-ის თანახ - მადაც სამყარო წარმოდგენილია ყოველმხრივ ცუდ ყოფიერებად, არსებობა – ულირებულოდ, აღ-ნი – ბუნებით ნაკლოვან არსებად, სიცოცხლე- ტანჯვად და წამებად, ბედნიერება კი-იღუზიად. პესიმისტები ცდილო- ბდნენ აღერიცხათ მეტყველებაში არსებული უსიამოვნო და სასიამოვ - ნო კანკულათა აღმნიშვნელი სიტყვები და ამტკიცებდნენ, რომ უსიამო- ვნო განცდის აღმნიშვნელი სიტყვები აღემატება სასიამოვნო განცდის აღმნიშვნელს და ეს, მათი აზრით, იმით აიხსნება, რომ სიცოცხლეში ტანჯვა, უსიამოვნება ფაქტიურადაც ჭარბობს ბედნიერებას და სიამოვ- ნებას. პესიმისტების აზრით, ყოფიერების ასეთი დისპარმონიულობა გარდუვალია, შეუცვლელია. პ-ის მთავარ წარმომადგენლებადა. ა. შო - პენჯაური /1788–1860/, | და ე. პარმანი /1842–1906/ ითვლებიან.

პ. დაწეული /დეპრესიული/ სულიერი განწყობილების საფუძველზე წარმოშობილი სუბ-ური თვალსაზრისიდ და არ წარმოადგენს მეცნ-ულ- ფილოს-ურ კონცეფციას. საპირ. ოპტიმიზმი /იხ./.

პიკნიკური ტიპი – იხ. სხეულის აგებულების ტიპები.

პირდაპირი თვითდაკვირვების მეთოდი – იხ. არაპირდაპირი თვით- დაკვირვების მეთოდი.

პირდაპირი მხედველობა – იხ. ორაპირდაპირი მხედველობა .

პირველი სასიგნალო სისტემა – იმ ფიზ. გამლიზიანებლების სის - ტემპ /მხედველობის, სმენის, შეხებისა და სხვ./, რ-იც უპირობო გამ- ლიზიანებლებთან ერთდროულად მოქმედების შემდეგ თვითონ იქცევიან ე. წ. „პირობითი რეფლექსების“ გამომწევევა ! შედეგად, მაგ., ასეთი კამასთან შეულლებული ზარის ხმა, რ-იც ამ შეულლების შედეგად უცვე თვითონ იქცევა წერტყვის გამოყოფის სიგნალად მაშინაც, როცა ცხოველს საქმელი არ ეძღვა, პ. ს. ს. მოცემული რ-იც მოთხოვნილე- ბის დაკმაყოფილების სიტუაცია-სიგნალი, საერთო აღ-ნისა და ცხოვე- ლისათვის, მაგრამ აღ-ნთან იგი თვისობრივად სხვადა, უინაიდან აღ-ანი სოკ. პირობებში ჩართული, პ. ს. ს-ის ბაზაზე წარმოიშეობა აღ-ნის- თვის სპეციფიკური „მეორე სასიგნალო სისტემა“. ტერ. პ. ს. ს. შემო- ტანილია მეცნიერებაში რუსი ფიზიოლოგის ი. პავლოვის მიერ.

პირველი სასკოლო ასაკი /7-12 წ.წ./ – დ. უზნაძის მიხედვით – ფიზ. განვითარება: დამახ. სიმაღლის ზრდის ნელი ტემპი, წონის მე- ტი. ენერგიით ზრდა, კუნთოვანი და ძვლოვანი სისტემის გამაგრება ფს- კური განვითარება: ამ პერიოდში ბ-ვის ქცევის დომინანტური ფორმა ს ჭ ა ვ ლ ი ა , რ-იც სასკოლო ასაკში მეცნიერული აზროვნების განვი- თარების, მაშასადამე, ცნებათა შემუშავების მთავარი პირობაა. ბ-ვი ამ დროს თვითონაც შზადაა სასკოლო სწავლისათვის. ის ცნობისმოყვა- რეა, ობიექტური სამყაროს საგნობრივი შინაარსის წვდომას ესწრებათვის, დაინტერესებულია ამ სინამდვილის ფენომენოლოგიური. შინაარსით. ბ- ვის ეს შემეცნებითი აქტიურ-ინტელექტუალური ინტერესი საფუძვლად ედება ლოგიკურ-ვერბალური. აზროვნების განვითარებას. შემეცნებითი აქტიურობა შესატერისად განსაზღვრავს ჟველა სხვა ფს-კური ფუნქცი- ის განვითარებას. იწყება დაკავირვების უნარის განვითარება ბ-ვი გამო- ყოფს ობიექტისათვის დამახ. ნიშნებს, ახდენს ანალიზს, რ-იც ახლა მას შეუძლია დამოუკიდებლად აწარმოოს. მეხსიერება: სწავლასთან არსებითადაც დაგავშირებული; სწავლის შედეგად იგი სტრუქტურულ - ად სრულდება და შინაარსეულად მდიდრდება. გარდა სწავლისა ამ პე- რიოდში. ბ-ვისათვის დამახ. ქცევის სხვა ფორმებიც: თამაში, სპორტი, გართობა, ესთეტიკური ტკბობა, მხატვრული შემოქმედება და სხვა .

თამაშსა და სპორტულ ქცევებს ის მნიშვ. აქვთ, რომ ისინი ხელს უწყობენ ბ-ვის მოტორიკისა და, საერთოდ. ფიზ. ორგანიზმის წვრთნა-განვითარებას. მაგრამ მათი მნიშვ. კიდევ უფრო შორსმწვ- დომია; ისინი ხელს უწყობენ ნებელობის განვითარებასაც.

აღნიშნულ ასაკში ბ-ვის დამახ. ქცევა გართობაც არის გართობის ში- ნაარსს თამაშისა და სპორტის გვერდით შეადგენს ლიტერატურული ნა-

წარმოებების კითხვა, კინო, თეატრი, მუსიკა და სხვა. ბ-ვის ფრონს „ბიუჯეტი“. მას მნიშვნელოვანი აღვილი უკავია.

პ. ს. ასაკისათვის ნამდვილი ესთეტიკური ტკბობა, როგორც ქცევის დამოუკიდებელი ფორმა, დამახ., არ არის. ლიტერატურული ნაწარმოების კითხვას არა ესთეტიკური, არამედ, უფრო ბშირად, ინტელექტუალური ინტერესი. განსაზღვრავს.

მხატვრული შემოქმედება: განსაკუთრებით თვალსაჩინო ხდება შინაგანი განცდების გამოსახვის, მათი ობიექტივაციის ტენდენცია, პ. ს. ასაკის ბოლოს მეტყველებითი შემოქმედება თავს იჩენს წერილობით. და ზეპირ თხზულებებში. აქ ბ-ვი ცალკობს აღეკვატურ სიტყვიერ ფორმაში გამოჭხატოს. რამე ფაქტისადმი თავისი დამოკიდებულება ძერწვა და ხატვა: ბ-ვი ცალკობს ასახოს რეალური საგანი ისე, რ-რციგი ობიექტურად არის მოცუმული. პ. ს. ა-ის ბოლოს ხატვასა და ძერწვას ბ-ები! უკვე იშვიათად მიმართავენ, მხოლოდ საგანგებო ნიჭით დაჯილდოებულნი განავრძობენ ქცევის ამ ფორმაში შემოქმედებითი ძერწივობას.

პირობითი გამლიზიანებელი – ეწოდება ისეთ გამლიზიანებელს, რ-აც უპირობო რეფლექსთან /მაგ., კვების, ან ხელ-ფეხის მოხრის/ არავითარი კავშირი არ აქვს, მაგრამ თუ ასეთ გამლიზიანებელს /ზარის ხმას, სასტვენს, განათებას და სხვ./ უპირობო რეფლექსთან ერთად ვამოქმედებთ, მასთან შევაულლებთ, მაშინ იგი თვითონ იქცევა ამ უპირობო რეფლექსის გამომწვევ სიგნალად. /იხ. პირობითი რეფლექსი, იხ. უპირობო რეფლექსი/.

პირობითი რეფლექსი – წარმოადგენს ისეთ რეაქციას, რ-აც ორგანიზმი პირადი ცხოვრების პროცესში იძენს. იგი დამახ., მოცემული სახეობის მხოლოდ იმ ინდივიდისათვის, რ-აც იგი შეუმუშავდა, პ. რ. /შეძენილია, და მემკვიდრეობით არ გადადის. ყოველი პ. რ. დროთა ვითარებაში, სათანადო პირობების უქონლობის გამო, შეიძლება ჩაქრეს, შეგავდეს, მოიხსნას, მაშინ, როცა ყოველი უპირობო რეფლექსი ცხოველისათვის მუდმივია პ. რ. აღმოჩენა და შეისწავლა რუსმა მეცნიერმა რა პავლოვმა. პ. რ. მუშავდება უპირობო რეფლექსის ბაზაზე. მაგ. როცა ცხოველს საჭმელს ვაძლევთ, მაშინ საპასუხოდ მისი სანერწყვეჯირვალი ნერწყვეს გამოყოფს; ამ შემთხვევაში საქმელი უპირობო გამლიზიანებელია, ნერწყვის გამოყოფი კი უპირობო რეფლექსი. მაგრამ შეიძლება ცხოველს ხელოვნურად შევუქმნათ ისეთი პირობები, როცა ინდიფერენტული ე. ი. პირობითი გამლიზიანებლის საპასუხოდ ცხოველი იძლევა ნერწყვის გამოყოფის ქრეფლექსს. მაგ., ვაკმევთ ცხოველს და

იმავე დროს ვრეგავთ ზარს. ამ პროცესის ჩამდენჯერების შემდეგ, როცა ცხოველს მარტო ზარის ხმას ვასმენინებთ, მაგრამ საჭმელს არ ვაძლევთ, იგი მაინც იძლევა ნერწყვის გამოყოფის რეფლექსს. ეს იმას ნიშნავს, რომ პირობით გამღიზიანებელზე – ზარის ხმაზე – ცხოველს შეუმუშავდა ნერწყვის გამოყოფის რეფლექსი, რაც, ჩვეულებრივ, კვების უპირობო გამღიზიანებელი იწვევს. პირობითი გამღიზიანებელი – ზარის ხმა – ცვლის უპირობო გამღიზიანებელს /საკვებს/. ასეთ რეფლექსს იყ. პავლოვმა პირობითი რეფლექსი უწოდა.

პ. რ-ის შემუშავებისათვის საჭიროა თავის ტვინის ქერქში დროებითი კავშირის დამყარება პირობითი გამღიზიანებლის მიმღებ ცენტრსა და უპირობო გამღიზიანებლის ცენტრს შორის. ამ კავშირს „პირობითი რეფლექსის რკალი“ ეწოდება. პირობით და უპირობო გამღიზიანებელთა მიმღებ ცენტრებს შორის გაგაფულ კავშირს „დროებითი კავშირი.“ ეწოდება.

პიროვნება – /ლათ. person, გერმ. Person, Persönlichkeit, რეზ. personality/-მოქმედი ადამიანი, სუბ. რ-რც მთლიანი და ერთიანი ფსიქოიზ. ორგანიზაცია თავისი სპეციფიკურ-ინდივიდუალური ფორმით, ნიშან-თვისებათა ერთობლიობით, დისპოზიციებით, განწყობებით, სიცო-ცხლის პოზიციით, სოც. მიმართებებით და შემოქმედებითი აქტივობით. მოცემულ განმარტებაში პ. ორი სახითაა წარმოდგენილი: 1. რ-რც სპეციფიკურ-ინდივიდუალური ფორმის მთლიანასტატიკური ფსიქო-ფიზ. ორგანიზაცია 2. როგორც დინამიკური /მოქმედი/ და სოც. მიმართულებებში ჩართული ფსიქო-ფიზ. ორგანიზაცია.

პ-ის პრობლემა დღეს ორივე დასახელებული მიმართულებით დაის-მის. 1. პ-ის სპეციფიკურ-ინდივიდუალური სტატიკური. ორგანიზაცია გულისხმობს სუბიექტის იმ თავისებურ პიროვნულ სტრუქტურას, რ-იც მხოლოდ მის პირად, ინდივიდუალურ კუთხით შეადგენს და ყველა სხვა სუბ-საგან განასხვავებს. ინდივიდუალური სტრუქტურა – პ-ის სტატიკური მდგომარეობა – სუბ-ის ნიშან-თვისებათა ერთობლიობას წარმოადგენს, რ-იც ძირითადად ერთი და იგივე რჩება მთელი სიცოცხლის მანძილზე. სტატიკურ-ნიშან-თვისებათა ერთობლიობა ად-ნის ხასიათის ა- და ა-დ ითვლება და ამიტომ პ-ის ცნებას ხშირად ხასიათის ცნება: ფარავს. ასეთ შემთხვევაში, ცნება პ. და ხასიათი იდენტური მნიშვნელობის მქონე ცნებებად მიიჩნევა /ლ. კლაგესი/. მაგრამ ეს დებულება არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს, რადგან პ-ის ცნება მეტს ნიშნავს, ვიღრე ხასიათის ცნება, იგი შეიცავს კიდევ დისპოზიცია-ტენდეციების ერთობლიობას. დისპოზიცია ცნება, რ-რც პ-ის ყველა მიღწევათა საფუძველი /იხ. დისპოზიცია, ტენდენცია/ ემყარება ად-ნის ფენობრივი აგებულების იდეას, ად-ნის აგებას /მოდელირებას/.

სიღრმითი განზომილებით, ამ კონცეფციის მიხედვით : ად-ნის ფს-კური თრგანიზაცია ; ერთიმეორის გვერდით მდებარე ფს-კურ მოვლენათა ერთობლიობად კი. არ უნდა წარმოვიდგინოთ, არამედ – პ-ის ვერტიკალური განზომილების სხვადასხვა სფეროებში ჩართულ მოვლენათა სტრუქტურად. მაგ., ფ. ლერშის აზრით, პ-ების ჭვედა, ვიტალურ ფენაში, ენდოთიმურ საფუძველში, /იხ. იბადება სიცოცხლის გრძნობები, ლტოლვანი და აფექტები. სიცოცხლის ზედა ფენა, „პიროვნული ზედნაშენი“ /იხ. / ცნობიერების და ნებელობის სფეროა. ფ. ლერშის კონცეფციით, ეს ფენები – ენდოთიმური საფუძველი და პიროვნული ზედნაშენი – ურთიერთი – საღმი. კონფლიქტურად არ არის მიმართული, /ისინი ერთიანი სტრუქტურული მთლიანობა – ა. ლ. კლავესის შეხედულებით, /პ-ის ჭვედა ფენა „სული“, ზედა ფენა „გონთან“. კონფლიქტურადაა დაპირისპირებულია „არა-ცნობიერი ფსიქიკურის“ თეორია /ზ. ფროიდი/ პ-ს აგრეთვე სიღრმითი განზომილების პლანში. განიხილავს და ჭვედა ფენაში არსებულ არაცნიბიერ ფს-კურს ცნობიერ „მე“-სთან კონფლიქტურ მიმართებაში აყენებს.

გარდა „ხასიათისა“ და ფენობრივი აგებულების იდეისა, თანამედროვე ფს-გია, პ-ის ძვლევის მიზნით, იყენებს კილევ |ცნებებს: ტიპი, კონსტიტუცია, სტრუქტურა, ორგანიზაცია /იხ. /.

დ. უზრაძის განწყობის თეორიის თანახშად, /პ-ის სტატიკური თრგანიზაცია წარმოადგენს „განწყობის“ არაცნობიერი ფს-კურის /იმპულსური დონის/ და ცნობიერი ფს-კურის /სტრუქტივაციის დონის/ ერთიანობას. დ. უზრაძის განწყობა, რ-ჩც არაცნობიერი, არც შინაარსეულად და არც ფუნქციურად არ ემსგავსება ფროიდისეულად გაგებულ არაცნობიერს: იგი ცნობიერ დონესთან ჰარმონიულად შერწყმული, პ-ის გარემოსთან მიზანშეწონილი დამოკიდებულების განმსაზღვრელი საფუძველია.

2. პ-ის დინამიკური ორგანიზაცია – ხაზს უსვამს პ-ის ცვალებადობას განვითარების აზრით. პ-ის განვითარება ხანგრძლივი პროცესია, მოიცავს ზრდადამთავრებული ადამიანის სიცოცხლის მთელ შემოქმედებით პერიოდს. პ. ვითარდება რ-ჩც მოქმედი სუბ. გარემოსთან ურთიერთობის პროცესში, იგი მუდამ აფართოებს თავის გამოცდილებას, იძენს ახალ ცოდნა-ჩვევებს, ამუშავებს შეხედულებებს, ამყარებს. სოც. გარემოსთან მრავალ კავშირს, ეწევა შემოქმედებით მოღვაწეობას – ჰაბიტურებს თავის სასიცოცხლო ენერგიას, ძალებს, „ფუნქციურ ტენდენციებს“, რაც თავის მხრივ, ერთვის უკვე არსებულ პიროვნულ შინაარსს და ამდიდრებს პ-ის შინაგან სამყაროს. ყოველივე ამის შედეგად თვით პ., ერთი მხრივ, უფრო დიდებულენცირებული, ხოლო მეორე მხრივ, უფრო ინტეგრირებული ხდება.

ქართული სიტყვა „პიროვნების“ | გენეზისისთვის: ქართული სიტყვა პ. ნაწარმოებია ფუძე-სიტყვა პ. ი ჩ-იდან. სიტყვა პირ-ი კაცის, მოქმედი სუბ-ის აღმნიშვნელ სიტყვად დღესაც იხმარება. ამ გაგებით იგი გამოყენებული იყო ძეველადაც, მაგა, „ვეფხისტყაოსანში“. საბა-სულ - ხან ორბელიანი განმარტავს სიტყვა „პირ“-ს, ჩ-ჩც ინდივიდუალურად თავისებურს, მთლიანს და სცეკიფიკურ ადამიანურის მნიშვნელობით, ე. ი. - „პიროვნების“ მნიშვ-ით.

თანამედროვე ქართულში სიტყვა პირ-ფუძით პიროვნების აღმნი-შვნელი 12 სიტყვაა აღრიცხული. მათ შინაარსში პ. წარმოდგენილია ემოციის, ზნეობის, ხასიათის და სოც. რეპუტაციის მნიშვნელობითა¹.

პიროვნული განტოლება – ად-ნები, ურთიერთისაგან განსხვავდე - ბიან რეაქციის სისწრაფით. არიან სწრაფი ან ნელი რეაქციის ად-ნებია რეაქციის სისწრაფე ჭოველი ად-ნისათვის კონსტანტური ნიშანია. პი-რველად ეს ფაქტი გრინვიჩის ობსერვატორიის დირექტორმა ბესელმა შეამჩნია: „მისი ასისტენტი, ჩ-იც ვარსკვლავთა მოძრაობას აკვირდე-ბოდა, მერიდიანზე ვარსკვლავის გადასვლას ყოველთვის მოგვიანებით აღნიშნავდა, რის გამოც იგი თანამდებობიდან გაანთავისუფლეს, ჩ-ჩც უვარებისი მომუშავეა. შემდეგ გამოირკვა, რომ ყოველ ად-ნში, რეაქ-ციის სისწრაფე ინდივიდუალურად თავისებურია და კონსტანტური, რომ ყოველი ად-ნისათვის დამახასიათებელია რეაქციის პირადი, „პერსონა-ლური ტემპი“. ამიტომ საჭირო გახდა ასტრონომიულ დაკვირვებებში თითოეული დამკვირვებლისათვის „პიროვნული განტოლების“ ფორმულის შემუშავება, ჩ-იც კორექციას შეიტანდა მის დაკვირვებებში. /იხ. კო-მპლიკაცია/.

პიროვნული ზედნაშენი /გერმ. Personeller Oberbau: ფ. ლერშის მიხედვით, აზროვნების და ნებელობის სფერო; ნოეტური, კოგნიციური. მოვლენების სფეროს აღმნიშვნელი ცნება: სიღრმითი ფს-გიის თვალსა - ზრისით პ. ზ. არის პიროვნების სიღრმით აგებულებაში კველაზე ზედა ფენა, საპირ. „ენდოთიმური საფუძველი“ /იხ./.

პირომანია /ბერძ. ყყ. - ცეცხლი/ ტეცხლის ფურუბის ან ასიმესთვის ცეცხლის წაკიდების /ხანძრის გაჩენის/ სურვილი, ზოგ ადამიანს პერიოდულად უჩინდება ეს სურვილი, ქცევას რაიმე პრაქტიკული მიზანი. არა აქვს /შუ-რისძიება, ბოროტმოქმედება/, არამედ სუბ. შეპყრობილია თვით მოქმე-დების, ფუნქციონის დაუძლეველი მისწრაფებით.

პიროფონია – ცეცხლისადმი ავადმყოფური შიში.

1. ნ. გერმულავას გამოკვლევა „პიროვნების თვისებები და ენა“, 1976.

პლასტიკურობა განწყობის! / ბერძ. *plastike* / საპირისპიროა განწყობის სიტუაციე / იხ. განწყობის ინდივიდუალურ-დიფერენციული ხასიათი/.

| პლატო ტელმოტის კანონი – ცნობილია, რომ მხედველობითი შეგ- ადნება გალიზიანების შეწყვეტასთან ერთად არ წყდება, ის ცოტა ხნით უგამლიზიანებლოდ აგრძელებს არსებობას თუ ასეთ უგამლიზიანებლო. შეგრძნებას მიუსწრო ახალმა გალიზიანებამ, ის შეგრძნების ამ არსებულ კვალს გააძლიერებს და შეიქმნება მხედველობის უწყვეტობის ილუზია. მხედველობის ეს თვისება უდევს საფუძვლად მოძრაობის უწყვეტობის ოპ- ტიკურ შთაბეჭდილებას კინომატოგრაფიაშია მხედველობის ამ თვისების საფუძველზეა აგებული, აგრეთვე, ტრიალა დისკოზე ფერთა სინათლის გა- ნაწილები. ტ. ჭ. აწორედ ტრიალა დისკოზე ფერთა სინათლის განაწილე- ბა: ეხება: მაგ., თუ ტრიალა დისკოში თეთრ ფონზე ერთი შავი სექ- ტორი მოვათავსეთ და დისკო ვატრიალეთ, დავინახავთ მთელ დისკოზე გავრცელებულ თეთრ და შავ ფერების ნარევ რუტ ფერს. თუ დისკოზე ჩამდენიმე სწვადასხვა ფერის სექტორია, მაშინ ნარევ ფერთა ინტენსიუ- რობა უდრის ყველა სექტორის ობიექტური სინათლის ინტენსიურობას, განფენილს მთელ დისკოზე.

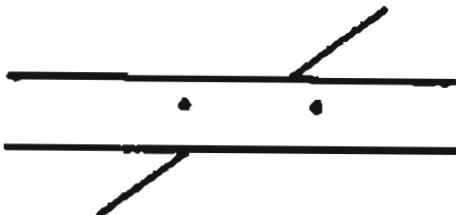
პლეტისმოგრაფი – ბელსაწყო, რ-ის საჭრეალებითაც იკვლევენ სხეუ- ლის რ-იმე ნაწილის, /მაგ., ხელის/ მოცულობის ცვლილებას სისხლის მი- მოქცევის ცვლილებასთან დაკავშირებით, რ-აც აღვილი აქვს ამა თუ იმ ფუკური მდგომარეობის, კერძოდ, ემოციის შემთხვევაშია.

პლურალიზმი – გრძნობებში /ლათ. *pluralis* – მრავალი, მრავლობი- თი რიცხვი/ – მიმდინარეობა გრძნობის ფს-გიაში. იცავს თვისებრივად განსხვავებულ მრავალ ელემენტარულ გრძნობათა არსებობას. პ-ის მიმ - დევართა აზრით, სინგულარიზმის საპიროდ არსებობს მრავალი სახის სა- სიამოვნო და ასევე მრავალი სახის უსიამოვნო გრძნობა /ვა ვუნდტი, დ. უზნაძე/. ყველი მათგანი მეორეზე დაუჭვანადი, დამოუკიდებელი გან- ცდაა, ერთი გრძნობა არ არის მეორე, საწინააღმდეგო გრძნობის უარ- ყოფა, მაგ., სიამოვნება არ არის უსიამოვნების უარყოფა; არამედ თა- ვისი საკუთარი შინაარსის მქონე, პოზიტიური განცდაა. პ-ის შეხედუ- ლებით, მუსიკის მოსმენით ალბრული სიამოვნება არაფრით ჰგავს საკმ- ლით მიღებულ სიამოვნებას /სინგულარიზმის მტკიცებით კი სიამოვნების გრძნობა არის გრძნარია, რითაც არ უნდა იყოს იგი გამოწვეული/. ვუნდტის შეხედულებით, სიამოვნებისა და უსიამოვნების ელემენტარულ გრძნობათა გვერდით კიდევ არსებობს გრძნობის სხვა ელემენტარული სატეგორია; ასეთიც მაგ., აგზნება – დამშვიდება, დაძაბვა – შვება. თან- მედროვე ფს-გია ცნობს გრძნობის ორ ძირითად განზომილებას – სიამო- ვნება-უსიამოვნებას და აგზნება-დამშვიდებას. პ-ის საწინააღმდეგო მი- მდინარეობაა სინგულარიზმი, /იხ./.

**პნევმოგრაფი /ბერძ. pneuma – სუნთქვის ჩამწერი
ხელსაწყოა იყენებენ ემოციური განცდით გამოწვეული სუნთქვის გასაზომად.**

**პოგენდორფის ილუზია – ორი ან რამდენიმე პარალელური ხაზით
გადაკვეთილი პირდაპირი ხაზის გვერდები ურთიერთიდან განზე გადა-
ხრილად გვეჩენება, | და არა ერთი მეორის გაგრძელებად / (იხ. ნახ. № 12)**

ნახ. 12

| **პოგენდორფის ილუზია**

**პოზიტივიზმი /ლათ. positivus – დადებითი/ – მიმართულება ფილოს-
ში, რ-ის თანახმად, ყოველი მეცნ-რული კვლევა-ძიებისა და შემეცნების
წყარო. არის გამოცდილება, ე. რ. ის, რაც აღ-ნს შეგრძნებითა და გამოც-
დილებით ეძლევა, ხოლო, რაც ფაქტი არაა და გრძნობადი სახით არ გვე-
ძლევა, ის მეტაფიზიკურია და მეცნ-ის საგანი არ შეიძლება იყოს პ-ის
მამამთავრად ა. კონტი /1798–1857/ ითვლებაა პ-შა მე-19 – მე-20 ს-ში
ემპირიზმის სახით ძლიერი გავლენა მოახდინა ფს-გიის განვითარებაზე: ·
პოზიტიური კონცეფციის გავლენით განვითარდა ფსიქოფიზიკა, ბიჭევი-
ორიზმი; ობიექტური ფს-გია, | და ემპირიული ფს-გია. /იხ./ .**

პოზიტიური აბსტრაქცია – იხ. აბსტრაქცია.

პოზიტიური კვალი – იხ. შხედველობითი გვალი.

**პოზოდინიკი. – ი. ბანზენის ქარაქტეროლოგიაში ნიშნავს ტკი -
ვილის ამტანიანობის თვისებას. ორი სახისაა: ერთს ახასიათებს ტკივი-
ლის | ამტანობა, 1. /ასეთია, მაგა, ეგვიპტური ტიპის აღ-ნი, ის უძლებს
დიდ სულიერ თუ ფიზ. ტკივილს/, მეორე სახე, პირიქით, ვერ უძლებს
ტკივილს, ვერ იტანს ვერავითარ ტანჯვას /მაგა, დისკოლური ჭიპის აღ-
ნი, ჭიჭ. ეგვიპტი, დისკოლია/ .**

**პორიომანია /ბერძ. porosia – მოგზაურობა/ – მიღრეცილება მო-
გზაურობისადმი, აღ-ნს უჩნდება დაუძლეველი მისწრაფება იმოგზაუროს.
წავიდეს! შორს, მოშორდეს აქაურობას. მოგზაურობა არ არის! მიზანდა-
სახული, იგი უმიზნოა, ხეტიალის სახისა, შეიმჩნევა ბ-ვობის ასაკშიც,
განსაკუთრებით ფსიქოპათ ბ-ვებში. პ-ს ზოგჯერ ეპილეფსიის ეკვივალენ-
ტად მიიჩნევენ. /იხ. დრომომანია/ .**

**პოსტპიპნოზური. ამნეზია – ჰიპნოზიდან გამოსვლის შემდეგ
პაციენტის მიერ დავიწყება ყოველივე იმისა, რაც ჰიპნოზში მოხდა, ამ-**

ის შესახებ მითითებას პაციენტს აძლევს ჰიპნოტიზიორი ჰიპნოზიდან გამოღვიძების წინ: ის შთაგონებს მას, რომ დაივიწყოს კველაფერი, რაც ნახა ან განიცადა ჰიპნოზში.

პოსტჰიპნოზური ფენომენი – იგივეა, რაც პოსტჰიპნოზური ამნეზია და პოსტჰიპნოზური შთაგონება.

პოსტჰიპნოზური შთაგონება – ჰიპნოზურ მდგომარეობაში მიღებული შთაგონება, რიც გრძელდება ჰიპნოზიდან გამოსვლის შემდეგაც. მაგან, ჰიპნოტიზიორი აძლევს მედიუმს დავალებას, რიც მან ჰიპნოზიდან გამოსვლის შემდეგ უნდა შეასრულოს მედიუმი. ამ შთაგონების ქვეშ, უკვე ფხიზელ მდგომარეობაში ზუსტად ასრულებს ჰიპნოზში მიღებულ დავალებას, მაგრამ თვითონ არა აქვს გაცნობიერებული, თუ რატომ აკეთებს ამას. /იხ. ჰიპნოზი/.

პოტენცია /ლათ. potens – ძალა/ – შემძლეობა, შესაძლებლობის მარაგი, ნიჭი, ფს-კური მოქმედების საფუძვლად არსებული თანდაყოლი. – ლი ჩანასახები რ-რც გამოუვლინებელი, ფარული შესაძლებლობა, ანუ გარკვეული მოქმედების შესრულების უნარი.

პრაგმატიზმი /ბერძ. pragmatia – მოქმედება/ – ფილოს. მიმდინარეობა, წარმოიშვა და განვითარდა ამერიკაში. ამ მიმართულების თანახმად მოქმედების მიზანშეწონილობა და სისწორე, და მისი შესატყვისობა გამოცდილებასთან წარმოადგენს კეშმარიტების კრიტერიუმს. აღნის შემეცნება, აზროვნება, ცნობიერება განიხილება. რ-რც გარემოსთან შეგუების საშუალება, იარაღია აშშ. - ში დღეს პ-ის ყველაზე გავრცელებული ფორმა ცნობილია ინსტრუმენტალიზმის სახელწოდებით /ჯ. დიუი/, რის თანახმად ცნობიერება ქცევის ინსტრუმენტს წარმოადგენს.

პრალოგიკური აზროვნება → იხ. მაგიური აზროვნება.

პრაქტიკული აზროვნება → იხ. თვალსაჩინო-ხატოვანი აზროვნება.

პრეგენიტალური ფაზა – ზ. ფრანიდის თეორიით: ბ-ების სექსუალურ განვითარებაში გენიტალური ფაზის წინა ფაზა; იწყება დაბადებიდან და გრძელდება ვ წლის ბოლომდე, / მოიცავს ორალურ და ანალურ ფაზებს, იხ./.

პრეგნანტობის კანონი – იხ. გეშტალტის პრეგნანტობის კანონი.

პრეზენტობის დრო – იხ. ფსიქიკური პრეზენტობის დრო.

პრეკოგნიცია /ლათ. prece – წინ; cōspicatio – შემეცნება, ცოდნა/ – პარაფს-გიაში ნათელხედვის ერთ-ერთი სახე, მომავლის წინასწარი გამოცნობა, წინასწარმეტყველება. თუ რის საფუძველზე აღმოცენდება მომავლის ეს წინასწარი ცოდნა, სუბ-ს არა აქვს გაცნობიერებული, ის არ ეყრდნობა ზემოქმედებისაგან მიღებულ შთაბეჭდილებას, არც წარსულის გამოცდილებას. პარაფს-გთა შეხედულებით, ასეთი ცოდნა სუბ-ს

უშუალო ხედვით, | შთაგონებით ეძღვა სინონიმია ნათელხედვა .

პრემორბიდული პიროვნება – იფულისხმება პიროვნების ფსიქო-ფიზ. ჰაბიტუსი ფს-კური დაავადების წინა პერიოდში. მაგ., შიზოფრენიით დაავადებულის პრემორბიდი იქნება შიზოიდური პიროვნული წყობა, ცი-კლოფრენიით დაავადებულისა – ციკლოიდური წყობა .

პრეპუბერტატული პერიოდი /ლათ. *prubertas* – დავაუკაცება/ – ბ-ვის განვითარებაში „პუბერტატული პერიოდი“-ს / 12–17 წწ./. წინა პერიოდი; პირველი სასკოლო ასაკის ბოლო ორი წელი, /10–12 წწ./. სქესობრივი მომწიფების დასაწყისი .

პრიმარული მოვლენები /ლათ. *prima* – პირველი/ – ზ. ფროიდის მიერ შემოტანილი. ტერმინი ფსიქოანალიზში, გულისხმობს: „იგი“ ფენ-ის შესატყვის მოვლენებს თავისი თავდაპირველი სახით, მაღალ კორტიკალურ წარმოდგენებში გადასვლამდე. ასეთია „მაგ ლტრავები“: კვების თავდაცვის /შიში, გაქცევა, ბრძოლა, დამალვა, /, სექსუალური გრძნობები და სხვა ფროიდის მიხედვით პ. მ-ები | ზრდადამთავრებულ ად-ში ვლინდება მხოლოდ სიზმარში, რ-რც წესი, „ზე-მე“-სა და „მე“-ს რედუქციის სახით. ინტელექტუალური გრძნობებისაგან განსხვავებით პ. მ. დაკავშირებული დაბალ გრძნობებთან, ლტოლვებთან. არას. აფექტური განცდები /იხ. „შეკუმშვა“, „გადანაცვლება“, „პროექცია“.

პ. მ-ს საფუძველზე სიზმრის ცრობიურება აღწევს აღქმის შინაარსებს შორის იდენტობის დამყარებას განსხვავდება „სეკუნდარული. მოვლენებისაგან“, ეს უკანასკნელი „ზე-მე“-ს მიერ არის აღიარებული. და მიღებული /იხ. სეკუნდარული მოვლენები/. .

პრიმიტიული ადამიანი /ლათ. *primitivus* – თავდაპირველი, პირველყოლი, უმარტივესი/ – ად-ნი, რ-ის ფს-კური წყობა, მსოფლმხედველობა, აზროვნება, ზნე-ჩვეულებები, ქცევა არაცივილიზებულია და ემსგავსება განვითარების პირველყოფილ საფეხურზე მდგომი ად-ნის ფს-კას. .

სილრმითი ფს-გიის თვალსაზრისით /ლ. კლაგესი, ზ. ფროიდი, ფ. ლერში, ა. ადლერი და სხვა/, რაც უფრო დაბალია მოქმედი ფს-კური. ფენი პიროვნების ვერტიკალურ განზომილებაში, მით უფრო პირველყოფილ გამოვლინებასთანაა იგი. დაკავშირებული /დაბალ, ვიტალურ გრძნობებთან, აფექტებთან, ლტოლვებთან, სიზმრებთან, ცრუმორწმუნებასთან/. . ამ ფენით მოქმედი ად-ნი : პ. ად-ია. რაც უფრო მაღალია და ახლოია მოქმედი ფს-კური ფენი, ფს-კის ვერტიკალურ განზომილებაში, მით უფრო მაღალი, თანამედროვე და ცივილიზებულია ად-ნი, იგი. ინტელექტუალური არსებაა, ნებისყოფით და მაღალი ღირებულების იდეით მოქმედი, რ-იც არ ემორჩილება | ინსტინქტის კარნაზს. ამ თვალსაზრისით, ყოველ ად-ნში. შეიძლება პრიმიტიული ად-ნიც ცოცხლობდეს და მაღალიც. თავისი აზ -

როვნებით და მსოფლმხედველობით პ. ა. 4-7 წლის ასაკის ბ-ვის მსგავ-
სიაა ამიტომ, ზოგი ფსკი, ბ-ვობის ამ პერიოდს მაგიურ პერიოდს უწო-
დებს /იხ. მაგიური აზროვნება/.

პრიმიტიული აზროვნება – აზროვნების დაბალი ფორმა, დამიახ. გან-
ვითარების დაბალ საფეხურზე მდგომი ხალხებისთვის, ლოგიკურ-ვერბა-
ლური, ცნებითი აზროვნებისაგან განსხვავებით, პ. ა. თვალსაჩინო-ხატო-
ვანი აზროვნებაა. პ. ა-ბის წარმოდგენები კოლექტიური წარმოდგენე-
ბია*; ასეთი აზროვნება პრალოგიურია /ლ. ლევი-ბრიული/. შესაფერი-
საღ ამისა პ. ა-ბის გამომხატველი მეტყველებაც კონკრეტულ საგნებს
ასახავს, ზოგადის საღნიშვნა არ შეუძლია ასეთი აზროვნების საფუძველ-
ზე აგებული | მსოფლმხედველობა . მაგიურ-მისტიკურია. /იხ. თვალსაჩი-
ნო-ხატოვანი აზროვნება, მაგიური აზროვნება/.

პრობანდი /ლათ. probatio – გასინჯვა, შემოწმება/ – სუბ., რელის
შემოწმებაც ხდება

პრობლემა /ბერძ. problēma/ – ახალი, უცნობი გაურკვეველი საკით-
ხი ან სიტუაცია, რ-ის გაგება და ამოხსნა აზროვნებისა და შემეცნებითი
პროცესების აქტუალიზაციას იწვევს. პ-ის გადაჭრა, დ. უზნაძის კონცე-
ფციით, სათანადო განწყობის ბაზაზე წარმოქმნილი და ობიექტივაციის
დონეზე მიმდინარე შემეცნებითი პროცესების მოქმედების შეღებად ხდე-
ბა /იხ. ობიექტივაცია/.

პრობლემური ყუთის მეთოდი – ზოოფს-გიაში – ცხოველის სწავ-
ლების უნარის კვლევის ერთ-ერთი მეთოდი კვლევის აპარატი შემუშავე-
ბულია ამერ. ფს-გების ე. თორნდაიკისა და წ. სკინერის მიერა ყუთი წარ-
მოადგენს გალიას, რ-ის კარი რაზით იკეტება. ცდა შემდეგში მდგომა -
რეობს – მშიერი ცხოველი, მაგ., ძალი, დამწყვდეულია გალიაში, გალი-
ის გარეთ ცხოველი ხედავს საჭმელს მშიერი ცხოველი კედლებს აწყდება,
უნდა გამოვიდეს გალილან. ამისათვის მრავალ მოძრაობას მიმართავს,
მაგრამ, ამათგან მხოლოდ ერთია გამოსადევი: თუ ცხოველი თათს, ან
დრუნჩს გამოკრავს კარს, ის გაიღება. პირველი ცხოველი ამ მოძრაო-
ბას შემთხვევით მიაგნებს ამ ცდის მრავალჯერ გამეორების შეღებად
ცხოველი უდევ აღარ „ცდება“. გალიაში მოთავსებული, იგი შეისვე გარ-
ბის კარებისეკენ, თათით ან დრუნჩით რაზას ძირს სწევს, კარები იღება
და ცხოველი საჭმელს ეუფლება ე. ი. ცხოველს შეუმუშავდება გარგვეუ-
ლი მოქმედების ჩვევა, რ-ის ფიზიოლ. მექანიზმი იგივეა, რაც ი. პავლოვის
პირობითი რეფლექსისა ანალოგიურია ცხოველის ქცევა, როცა ის გარეთაა,
და გალიის კარი გარედანაა გადარაზული, ხოლო საჭმელი გალიის შიგნი-
თად მოთავსებულია არსებობს პრობლემური, ყუთის მრავალი ვარიაცია
ჟენა ისინი ემსახურება ჩვევის შემუშავების შესწავლას ცხოველთან.

პროგრესული დასწავლა – იხ. „მთლიანად დასწავლის კანონი“.

პროდუქტიული ფანტაზია – იხ. ფანტაზია,

პროექცია /ლათ. *projectio* – წინ გადასროლა/-1. სუბ - ის მიერ-
თავისი განცდების, ცნობიერების შინაარსების / შეგრძნების,
აღჭმის, აზრების, ემოციის/ გადატანა სხვა აღ-ნზე, საგანზე ან
ცხოველზე, მაგ., ცხოველს იგი აღიქვამს, რ-რც ბოროტს, კეთილს და სხვ.
ამ შემთხვევაში სუბ თავისი განცდების ობიექტივაციას, გარეთ გატა-
ნას ახდენს, თავის განცდებს ცხოველს მიაკუთვნებს. 2. ფროიდის ფსი-
ქოანალიზში დაცვითი მექანიზმის ერთ-ერთი სახეა, ნიშნავს განდევნი-
ლი, არაცნობიერად ჭრეული განცდის სხვა სუბ-ზე გადატანას, არასასუ-
რელი უსიამოვნო განცდის გამომწვევი მიზეზის სხვისთვის მიწერას
ამის შედეგად თვითონ სუბ. თავისუფლდება შემაწუხებელი არაცნობიე-
რი განცდებისაგან, მაგრამ მას არსებითად ეცვლება დამოკიდებულება
იმ სუბ-ისაღმი, რომელზედაც მან ეს განცდები გადატანა

პროექციული მეთოდი – პიროვნების კვლევის მეთოდი ტესტური
ექსპ-ით. კპ-ს აწოდებენ ოპტიკური შინაარსის მასალას: სურათებს, ფე-
რებს, ფიგურებს, ლაქებს და/ სთხოვენ ჩვენებას, თუ რას აგონებს მას
ესა თუ ის მასალა. თვით მასალა, რ-აც კპ-ს აწვდიან, სხვადასხვა ინ -
ტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა. კპ-ს თავის ჩვენებებში თავისი
განცდები – ემოციები, აფექტები, რისხვა, სიყვარული, სურვილები და
სხვ. გადააქვს | მიწოდებულ მასალაზე, ახდენს მათ პროექციას, რითაც
ამჟღავნებს თავის არაცნობიერ /დაფარულ/ ფს-კურ პოზიციას. მიღე-
ბული მასალის ფს-გიურმა ანალიზმა უნდა გამოარყვიოს, აღმოაჩინოს
კპ-ის ეს დაფარული პიროვნული თავისებურებანი. პ. მ-ს დიაგნოსტიკუ-
რი მნიშვ. აქვს. /იხ- თემატიკური/ აერტოფილის ტესტი, რორშახის ტე-
სტი/.

პროპრიორეცეპტორი – იხ. რეცეპტორი.

პროპრიოუზი /ლათ. *proprius*, თუ – საკუთარი, პირადი/ – გ. ოლპორ-
ტის მიერ შემოტანილი ტერმინი, აღნიშნავს პიროვნების ცენტრალურ
სფეროს – „მე*-ს, თავის თავს რ-რც შემმეცნებელს, რ-იც საკუთარ სახ-
ეს, რ-რც შემეცნების ობიექტს| წარმოადგენს. პ-ს ცნება შეიცავს საკუ-
თარი სხეულის გრძნობას, საკუთარი იგივეობის, საკუთარი ლირსების,
თავმოყვარეობის, საკუთარი თავის განცდას.

პრი-მალი /ფრანგ. *Petit mal* / – ეპილეფსიის „მცირე გულყრა“, ცნო-
ბიერების გამოთიშვა ხდება მოკლე ხნით /ერთი-ორი! | წამით /, /იხ.
აბსანსი/.

პუბერტატული პერიოდი /ლათ. *pubertas* – დაგუქცება, მოწი-
ფულობა/ – აღ-ნის განვითარებაში სქესობრივი | მომწიფების პერიოდი,

12 – 17 წლები ვაჟებისათვის და 11 – 16 წლები ქალებისათვის. /იხ. მეო - რე სასკოლო ასაკი, უინიანობის ხანა, ასაკობრივი განვითარების პე - რიოდიზაცია/.
პუერილიზმი /ლათ. *puerilis* – ბ-ეობა, ყრმობა/ – ფსიქიატრიაში ცნობიერების დარღვევის ერთ-ერთი სახე, ხშირად დაკავშირებულია ის - რერიულ ფსიქოზთან. უწოდებენ აგრეთვე ფსკურ ინფანტილიზმს. დამახ. გონებრივი ჩამორჩენა, /ახლო დგას ფსევდოდემენციასთან/. ბ-ეური ქუე - ვა, ბ-ეური მეტყველება /ტრანი, ენის მოკიდებით ლაპარაკი/, „დედოფ - ლობანას“ თამაში, ცელჭობა, ხტუნაობა, ემოციური ლაბილობა – უმნიშ - ვნელო მიზეზით აღტაცება ან ტირილი, გარეგნული მხარე – ჩაცმულობა, ვარცხნილობა – ბ-ვის შესაფერისი.

პურკინიეს ფენომენი – ცნობილია, რომ ფერთა ურთიერთშემსრულება სპექტრში ობიექტურ განათებაზეა დამოკიდებული მაგ., დღის სინათლე - ზე ყველაზე ნათელი ფერი ყვითელია, შემდეგ წითელი და მერე ლურჯია მაგრამ, თუ განათებამ იკლო ფერთა აღნიშნული მიმართება შეიცვლება. მაგ., დაბინდებისას, როცა განათება მცირება ყველაზე | ნათელ ფერად მწვა - ნე გვეჩვენება, ლურჯი კი წითელზე ნათელ ფერად გამოიყურება ამ მო - ვლენას ყურადღება პირველად ჩეხმა ფიზიოლოგმა ი. პურკინიემ მიაქცია, და ამიტომ თვით მოვლენას | პურკინიეს ფენომენი ეწოდება.

პურპოზიფიზმი /ინგლ./ – მიმართულება ამერიკულ ბიპევიორიზმი | ში. წარმომადგენელია ე. ტოლმანი, რა - ს თანახმად წინააღმდეგ ბიპევიო - რიზმის თავდაპირველი მიმდინარეობისა ქცევას მიზნისკენ მისწარაფება, მრ - ლწევის შედეგის მოლოდინიც განსაზღვრავს.

ქ

უესტი /ფრანგ. *geste*, ლათ. *gestus* - სხეულის მოძრაობა/ – სხეულის ნაწილების მოძრაობით ემოციური მდგომარეობის გამოხატვა /იხ. გამო - შხატველი მოძრაობები/.

უესტითი მეტყველება – მეტყველება ხელის მოძრაობით ყრუ-მუნჯე - ზთან ან პრიმიტიულ ადამიანებთან. ვ. ეუნდტის ვარაუდით, პირველად კომუნიკაციის საშუალება უ. მ. იყო / მიმიკა და პანტომიმიკა; მისგან თანდათან განვითარდა ბერითი მეტყველება.

უინიანობის ხანა /გერმ. *Trotzalter*/ – შარლოტა ბიულერის მიერ შემოტანილი ტერ. აღნიშნავს: ბ-ვის განვითარებაში პერიოდს, როცა ქუე - ვის დამახ. თავისებურება – ჯიუტობაა. /იხ. ჯიუტობა/. უ. ხ. თავდაპი - რველად თავს იჩენს სამი წლის ასაკში და მას „პირველი უინიანობის ხან - ას“ უწოდებენ. ბ-ვს უჩნდება გარკვეული სურვილი, მოითხოვს მის და -